

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ

на правах рукопису

БАРАНЕЦЬКИЙ
Андрій Наумович

Специфіка філософської аргументації
(історико-філософський аналіз)

Спеціальність 09.00.03-історія філософії

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук.

КИЇВ 1994

930.1
101.1:316

00388010 (К)

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському університеті ім. Тараса Шевченка.

Науковий керівник - доктор філософських наук, професор
Кушаков Юрій Вячеславович

Офіційні опоненти: 1) доктор філософських наук, професор
Парахонський Борис Олександрович
2) доктор філософських наук
Лях Віталій Васильович

Провідна установа - Кафедра культури і соціально-гуманітарних
дисциплін Української академії мистецтв.
м.Київ

Захист відбудеться " 23 " листопада 1994 р., о 14 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.25.02 в інституті
філософії НАН України за адресою: 252001, Київ-1, вул. Трьохсвяти-
тельська, 4.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Інституту/
філософії НАН України.

Автореферат розіслано " 22 " XI 1994 р.

Вчений секретар спеціалізованої ради
кандидат філософських наук

Ситниченко Л.А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження.

Проблема специфіки філософської аргументації являє собою одну з ключових тем досліджень як у періоди панування тих чи інших конкретних філософських систем, так і в часи напружених суперечок між різними філософськими напрямками та школами. В історії філософії ця проблема співставна за своєю актуальністю з проблемою предмета філософії, яка ніколи не може бути остаточно вирішена, оскільки є невід'ємним моментом будь-якого філософування. Як предметність, так і аргументи обов'язково присутні в кожній філософській теорії, в самому процесі філософування. Аргумент як елемент обґрунтування завжди був у центрі уваги логіків та філософів.

Аргументація може бути суто науковою, може ставати предметом спеціальних логічних досліджень, що стосуються конкретної логіки аргументації, будь то формальна, математична чи символічна логіка. Необхідно підкреслити, що в літературі немає достатньо верифікованих критеріїв, які б дозволили відрізнити власне філософські аргументи від позафілософських способів аргументації, немає однозначних критеріїв мудрості як такої.

Ця проблематика з особливою силою актуалізується в такі періоди історії культури, коли підвалини людської духовності і навіть саме буття людини в культурі потребують нових способів самообґрунтування, принципово нових форм ставлення до сенсу культурної діяльності. Самі світоглядні обрії людського буття, змінюючись, роблять неактуальними деякі традиційні аргументи і викликають потребу в нових засобах самообґрунтування.

Без з'ясування специфіки філософської аргументації неможлива

відповідь на запитання, чим стала сьогодні філософія і що може означати поняття «сучасна філософія», коли його вживають стосовно тих чи інших філософських концепцій або коли мова йде про сучасний погляд на ті або інші історико-філософські факти. Крім того, дослідження специфіки філософської аргументації невіддільне від проблеми раціональності як такої.

На жаль, питання про фундаментальність тих чи інших філософських систем як питання про історично конкретні форми філософування вкрай рідко ставиться прямо і на достатньо серйозному методологічному рівні. Частіше воно навіть не розглядається як проблема, а зводиться до простого оголошення тієї чи іншої філософської системи найбільш фундаментальною, більш глибокою, ніж інші, ґрунтовнішою за інші системи. При цьому практично ніхто з авторів не визнає всі філософські системи в рівній мірі обґрунтованими логічно і в рівній мірі здатними до детермінації світовідношення.

Недостатньо дослідженим є також питання про міру фундаментальності, тобто про міру обґрунтованості тих чи інших філософських систем в історії філософії. Таким чином, проблема специфіки філософської аргументації в історії філософії повинна бути розглянута як проблема міри фундаментальності будь якої філософської системи і пов'язана з механізмом конкретизації властивих даних системі принципів загальних структур світовідношення та світогляду. Важливо також розглянути аргумент не лише як логічну форму але й як дієве відношення, як елементарний спосіб вкорінення мудрості філософії у життя, у світ.

Рівень наукової розробки проблеми.

Тема аргументації та поняття аргумента розробляються у різних

напрямак в цілому ряді спеціальних досліджень логіків та епістемологів. Проте ці дослідження не мають на меті виявлення специфіки філософського аргумента в історії філософської думки чи проникнення у питання про міру фундаментальності філософських систем.

Фундаментальність логічного обґрунтування філософської системи минулого відрізняється від фундаментальності детермінації нею культурного універсуму різних епох. Так само і поняття філософського аргументу має сенс як елемент, який висувається всередині певної філософської системи чи між окремими філософіями. Але він має ще інший зміст: як елемент детермінації світогляду та світовідношення. На жаль, більша частина робіт з методології історико-філософських досліджень (наприклад, О.С. Богомолова, Т.І. Ойзермана, З.М. Протасенко, А.В. Гулиги та інших) практично не торкаються кола питань історико-філософської методології дослідження згаданого вище аспекту детермінації, крім тих випадків, коли досліджується вплив тієї чи іншої філософії на класову боротьбу.

Дещо ширшим і глибшим є розгляд історико-філософського процесу у монографії «Філософія епохи ранніх буржуазних революцій», де колектив авторів аналізує не лише вплив філософії на класову боротьбу, але й робить спробу аналізу її впливу на сферу права та на культуру взагалі.

Велике значення мають не лише спроби аналізу епох, але й дослідження творчого шляху окремих мислителів. Таке дослідження «персоналій» міститься у працях Асмуса В.Ф., Брагіної Л.М., Биховського Б.Є., Гулиги А.В., Соловійова Е.Ю., Майорова Г.Г., Мотрошилової Н.В., Кушакова Ю.В., Шинкарука В.І., Гьосле В.

Значний внесок у розкриття теми обґрунтованості, фундаментальної характеристики тієї чи іншої філософської системи зроблений

авторами учбових посібників та підручників. Література навчального характеру дуже велика, але можна згадати таких авторів, як В.Ф.Асмус, А.Н.Чанишев, Г.Г.Майоров, В.В.Соколов, О.Х.Горфункель, О.Ф.Лосєв, В.М.Кузнецов, Б.Б.Меєровський, О.Ф.Грязнов, А.В.Гулига, І.С.Нарський та інші. Вказаний вище ряд робіт несе на себе відбиток соціальної заангажованості радянського періоду. Однак це ніяк не зменшує значення того факту, що ми бачимо перед собою конкретно-історичні характеристики та критику. Методологічний рівень та позиція критика можуть бути «високими» чи «низькими» - це теж характеризує міру обґрунтованості філософії і того мислителя, що критикує, і того, кого критикують. Тому філософська література, оперта на засади діалектичного матеріалізму, також займає своє місце в дослідженні.

Відомо, що класичний раціоналізм та класичний гуманізм переживають час кризи, яка є предметом філософського осмислення. Тому для дослідження було цікаво скористатися роботами, в яких питання етики, гуманізму, екологічної кризи та кризи загальної культури розглядаються у зв'язку одна до одної. Це роботи таких авторів як Ю.М.Давидов, М.К.Мамардашвілі, А.А.Гусейнов, Г.Іррліц, С.С.Аверінцев, Н.В.Мотрошилова, В.С.Біблер та інші.

Саме поняття підвалин, основ використовується у дослідженнях онтологічних підвалин духовності, та навпаки духовних основ буття у таких авторів як В.І.Толстих, О.Г.Спіркін, Д.С.Ліхачов, М.М.Бахтін, І.С.Кон, С.С.Аверінцев.

Специфіка філософської аргументації в історії філософії (це, до речі, яскраво показав С.Тулмін у роботі «Людське розуміння»), крім іншого, полягає у тому, що філософські системи, які були розроблені у далекому минулому, детермінують сучасність зовсім іншим чином, ніж наукові теорії того ж минулого. Це стимулює інтерес до дослідження

різниці між науковими і філософськими абстракціями (Г.В.Ф.Гегель, К.Маркс, Л.С.Виготський).

Це прямо пов'язує теорію абстрагування з питаннями специфіки філософської рефлексії. Специфіка філософської аргументації та специфіка філософської рефлексії близько пов'язані між собою. Тому дослідження торкається деяких робіт традиційного і сучасного вивчення аргументації (Г.А.Брутян, В.І.Свінцов, С.І.Поварнін). Крім цього, треба підкреслити, що у світі відроджується цікавість до теми аргументації - так народилась у Бельгії школа «нової риторики» Ольбрехтс-Тітекі та Х.Перельмана.

У рамках теорії абстрагування розроблено поняття «інтервалу абстракції». Цей «інтервальний» підхід розробляють логіки Ф.В.Лазарєв, Н.Н.Новосолов, В.М.Сагатовський. Він безпосередньо пов'язаний з поняттям аргументу, оскільки аргумент є саме те, від чого неможливо абстрагуватися.

Широко відомі роботи видатних логіків ХХ століття Л.Вітгенштейна, Г.Фреге та їх підходи до проблеми остаточного обґрунтування, вірогідності, певності. М.Дамміт зробив спробу суміщення в одній теорії семантичної та прагматичної теорії мови. Але дослідження низки логіків (Н.Мулуд, Г.Х.Фон Врігт, Т.А.Ван Дейк, Р.І.Павільоніс, Д.Деянов, В.В.Целищев, В.С.Горський) практично не формулюють питання про специфіку філософської аргументації в історії філософії.

«Лінгвістичний поворот» у філософії ХХ століття зробив актуальним звернення до лінгвістичних досліджень (Жоль К., Будагов Р. та інші) та до герменевтики з її специфічними поняттями щодо обґрунтування суджень чи особистих понять. (Дільтей В., Гадамер Г. -Х. та інші). Тут доведено, що філософія бере участь у оновленні, удосконаленні мови. Проте, хоча Гайдеггер і називав мову «домом буття», але «ди» це не

«буття» цілком. Тому претензії герменевтики стати повноважною теорією остаточного обґрунтування видаються невмотивованими.

Мета дослідження

Мета полягає у тому, щоб з'ясувати специфіку філософської аргументації та її роль у діяльності філософської свідомості. Ця мета обумовила необхідність вирішення відповідних завдань;

- з'ясувати сутність філософування як певного засобу самоусвідомлення себе людиною в різноманітних соціокультурних контекстах;

- виявити особливості самообґрунтування філософської свідомості (на матеріалі європейської інтелектуальної традиції);

- порівняти специфіку аргументації у гуманітарних та природничих науках з одного боку і філософії з іншого;

- проаналізувати взаємний зв'язок між засобом обґрунтування філософських суджень та теоретичною мовою філософського вчення.

Методологічна і теоретична основа дисертації

В своїй теоретичній основі дисертація спирається на використання і вивчення, - під кутом зору досліджуваної теми - праць вітчизняних, та зарубіжних філософів, наукознавців, істориків філософії. Методологічний підхід дисертаційного дослідження викристалізувався мірою критичного усвідомлення установок, які панували до недавнього часу у вітчизняній історико-філософській літературі. Відштовхуючись від критики спрощення, редукціонізму, сциєнтизму, механічного детермінізму, ідеологізації тем та проблем у минулому та сучасності дану тему експліковано як одну з історично інваріантних проблем філософії.

Методологічна база дослідження безпосередньо пов'язана з джерелознавчою базою. Так, чимале методологічне значення для дисерційного дослідження має розробка питань герменевтики (Г.Гадамер), специфічний у своєрідній діалектичності підхід до «Музики як предмету логіки» та «Філософії імені» О.Ф.Лосева.

Поняття антиномічного засобу думки взяте у С.Франка, воно розглядається у зв'язку з поняттям про антиномії у Н.Кузанського. Антиномічність - одне, своєрідна діалектичність О.Ф.Лосева - інше, діалектика ж Г.В.Ф.Гегеля та її марксистський варіант - це аж чотири спроби, чи чотири підходи, покликані визволити філософію від односторонності осягнення реалій світогляду та світовідношення.

У світлі сказаного вимога визволення від односторонності була також методологічним принципом дисертації. Сказане робить природним питання: яким чином суміщена ця вимога з тією площиною постановки проблеми де, як підкреслювалось вище - хоч проблема і тема аргументації здаються неосяжними, безмежними -однак, було зазначено, чим саме проблема таки обмежена, і конкретизовано саме питання щодо специфіки самого філософського аргумента.

Відповісти на це питання можна, якщо вказати на єдність мети та методу дослідження: дослідження вказує смислову точку, в якій перехрещуються різноманітні проблеми: так насамперед було підкреслено, що філософія залишається філософією. Це явище логічного закону тотожності і дозволяє показати, що філософський аргумент є та сама смислова точка, крізь яку детермінується світовідношення та сама логіка - що б під логічністю не розумілося (у нелогічності є своя логіка - все має «свою» «логіку»).

Так звертається увага на деякі поняття у такому їх зв'язку, який залишався поза увагою інших досліджень.

Наукова новизна дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що на основі аналізу філософської свідомості з'ясована специфіка та роль аргументації у висуненні і розгортанні положень філософської системи.

Основні елементи новизни:

- показано, що процес аргументації є однією з найважливіших засад збереження та відтворення аутентичності філософського мислення у різноманітних соціокультурних контекстах, та попри усі історичні зміни у формах існування теоретичної свідомості;

- з'ясовано, що смислові констатації відіграють роль початкових засад та висновків у процесі самообґрунтування філософської свідомості;

- на основі порівняння процесів аргументації у науці та системі філософського знання зроблено висновок, що сутнісна відмінність філософської аргументації полягає у безпосередньому залученні до її складу світоглядних настанов та апеляцій до широкого кола світоглядних очевидностей;

- визначено, що теоретична мова філософування виконує подвійну функцію у процесах аргументації: по-перше, утворює ґрунт та смисловий обшир спрямувань і процедур аргументацій; по-друге, стає одним із стрижневих знарядь обґрунтування положень філософського вчення.

Теоретичне і практичне значення роботи

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані:

- для подальшої розробки теоретичних проблем методології історико-філософського аналізу та розширення термінологічного

арсеналу категоріального аналізу конкретних філософських систем минулого;

- для викладання тих питань філософії та історії філософії, які пов'язані з поняттям аргументу, теми обґрунтування філософських теорій в історії філософії;

- для постановки питання про міру обґрунтування деяких категорій, суджень, ідей (як систем понять), концепцій (як систем ідей), теорій (як систем концепцій), чи дисциплін (як систем теорій). У даному дослідженні це питання не ставиться, а лише створюється ґрунт для цього;

- запропонований матеріал і вироблені на його ґрунті підходи можуть бути використані для розробки проблем теорії абстрагування у логіці та для постановки питань щодо проблеми абстрагування в аксіології.

Апробація роботи

Ряд положень дисертації опубліковано у брошурах товариства «Знання» (серія «Філософія і життя» під рубрикою «Молоді про філософію», Москва, № 9 за 1990 год, назва роботи «Навіщо вам філософія», у №4 за 1992 рік, назва роботи «Як я уявляю щастя», виступ «Круглий стіл по проблемам людини у брошурах серії «Філософія», №10, 1988 - див. список опублікованих робіт); також результати дисертаційного дослідження доповідалися автором на шостій школі молодих філософів у м. Алушті (жовтень 1991 р.). Елементи дослідження використовуються автором у методиці викладання курсів лекцій з основ суспільних наук за місцем роботи (Євпаторійське медичне училище, Кримський гуманітарний коледж, обидва навчальні заклади дають неповну вищу освіту). Видається навчальний посібник, схвалений рецензентами Інституту філософії НАН України, до якого у лекціях

за навчальною програмою включені включені деякі положення дисертації. Вмінню аргументувати свої судження вчилися студенти на відкритому обласному уроці по темі «Принцип розвитку» у Євпаторійському медучилищі (грудень 1992 р.). Методична розробка містить конкретні рекомендації з прийомів формування дисципліни мислення, інтенсифікації процесів осмислювання та забезпечення ємкості усвідомлення у процесі спору по суті питань, відповідей, аргументів.

Особливо цікаво те, що у буденній свідомості також є розуміння універсальності філософських аргументів, які можуть набувати свого змісту і в точному знанні, і в житті, і в поезії, і не лише у загальних закономірностях, але і з особливою увагою до унікального, випадкового.

Структура дисертації

Як того вимагали мета та зміст дослідження, дисертація складається із вступу, п'яти розділів (п'ятий - заключний) і списку літератури. У вступі розкривається мета, підзавдання, методологічні основи дослідження, пояснюються елементи новизни та науко-практичне значення роботи. Актуальність теми та правильність обраної площини розгляду проблеми обґрунтовується як у зв'язку з традиційною історико-філософською проблематикою досліджень, так і відповідно до того нового, що з'явилося в історико-філософських дослідженнях останніх десятиліттях ХХ століття.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ.

У ПЕРШОМУ РОЗДІЛІ «Об'єктивні передумови обґрунтування та суб'єктивна здатність до обґрунтування» звертається увага на той факт, що є протилежність безперервної але потенційної присутності

духу у світі певної культури (наприклад, в шедеврах мистецтва) та перервних, часом випадкових, реалізацій присутності духа в живих людях. Констатація присутності духа у світі духовної реальності може бути сприйнята як банальність, але лише до тих пір, поки не усвідомлюється, що все має міру, і духовна реальність не може автоматично мати жодної міри коли б не було і де б не було. (Це, до речі, є передумовою майбутньої математизації чергових галузей науки - особливо наук про мову, лінгвістики, а далі інших знань про духовне).

Буття людини у культурі не гарантоване їй фактом її фізичного народження. Духом обгрунтоване все, що має культурну цінність, тобто зроблене з мудрістю. Але примітивно вказувати на присутність духу у всьому, що мудре. Проблеми починаються, коли - повторимо це - якщо ввести поняття міри духовності та міри обгрунтованості. Ця міра залежить від процесів спрямування духу та процесів його абстрагування - тобто його відносин до того, що може стати чи вже стало небезвідносним до носія цього духу - людини чи суб'єкта дії (юридичного, економічного, інших). В силу цього саме небезвідносно синкретично несе як небезвідносність взагалі - зміст, який став предметом звернення духу. Він не може бути абсолютно поза ціннісним відношенням хоч би тому, що дух сам вже сприйняв його - тобто вступив з ним у взаємостосунки. Хай цінність його дуже мала, але вона є позитивною величиною.

Таким чином, коли є небезвідносність логічна, вона є і небезвідносність загальна, тобто не вільна від ціннісного відношення. У художній літературі багаторазово було описано (тобто констатовано), як людина визнає неповноту, але часткову несамостійність, невідбутність, безсилля, наприклад, перед величиною природи чи перед усвідомленням абсолютів моралі, Вищого Розуму, Вищої Реальності, чи

перед красою мистецтва, тобто, визнаючи межі індивідуального досвіду людина визнає щось поза цими межами - те, що поза досвідом емпіричним - чи то досвід окремої людини, чи емпіричний досвід людства.

Це є саме передумовою запитування щодо можливості - тобто від людини не залежної, об'єктивної передумови того, що відомо як трансцендентальне філософування.

Дух звертається до чогось чи відволікається - абстрагується, чому не можна припускати, що звертання та абстрагування створює реальність, поіменовану «Я» - тобто саму «самоабстрагуючу інстанцію» (В.Гьосле). Пам'ять цього складає зміст поняття «мій досвід», чи «моє» відношення до небезвідносного. Відоме положення антропології про первинність суспільної свідомості у відношенні до свідомості особистості може модифікувати інтерпретацію генези самосвідомості: тобто звертатися до чогось та абстрагуватися і дух особи, і дух роду, соціуму. Так експлікується поняття суб'єктивної грані духовного обґрунтування, яке зафіксоване у назві глави про «об'єктивні передумови та суб'єктивну здатність до обґрунтування».

УДРУГОМУ РОЗДІЛІ «Поняття констатації та його роль для узагальнюючої інтерпретації процесів філософського обґрунтування» показано, що констатувати факти духовного життя доводиться дещо інакше, ніж констатувати матеріальні процеси чи емпіричні реалії. Констатація розглядається не як акт, а як процес, який іманентно змішується у будь-якому логічно несуперечливому процесі суджень. Саме тому методологічні принципи дослідження відбили с и н т е т и ч н и й підхід: констатація - це те поняття, що дозволяє синтезувати і ціннісний підхід і формальнологічний, ідеї рефлексії і поняття про інтерсуб'єктивність до культури констатації звертаються і матеріалізм і ідеалізм, стоїки та

скептики, соліпсизм і сциєнтизм, атеїзм та теологія. І у бельгійській школі «нової риторики», організованій Перельманом та Ольбрехтс-Тітекой, і в теорії остаточного обґрунтування Апеля - Хабермаса, і у філософській теорії скептицизму, яка претендує на абсолютну певність, вірогідність, - у будь-яких філософських напрямках та школах використовується поняття констатації. Це поняття відрізняється від багатьох інших великою логічною ємкістю. Сам процес експлікації втрапить обґрунтованість, якщо він вийде за межі констатації. Перформативна самопротилежність відображає саме те, що констатація присутності неможлива: «істини не існує». Цікаво, до речі, те, що судження «Цінності не існує» також є відмовою констатувати, в аксіологічному аспекті воно також є перформатив, оскільки не має цінності - у його сенсі воно саме тотально знецінює світ, а тому і себе. Але ще більш цікаво те, що аксіологічний нігілізм обґрунтовує гносеологічний: не без пафосу людина часом каже, що правди - тобто істини - н е м а є ! Тобто саме ціннісний сенс дає основу для таких суджень. Але судження, які стверджують, що немає цінності; претендують на якусь «сувору» правду життя - «гірку, але чесну» «істину»... тут вже гносеологічний нігілізм обґрунтовує аксіологічний. Хіба не так закільцьовуються одна неправда з іншою? У дослідженні немає дефініції культури констатації - це не було головною метою його, але вказана проблема та подана наведена вище експлікація та обґрунтування від протилежного: нам даний випадок відсутності культури констатації. Тому під цим кутом зору поняття перформативного протиріччя, розроблене Апелем та Хабермасом, набуває нового цінного змісту і для логіки, і для аксіології. І не тільки тому, що мудра констатація вільна від перформативної суперечливості, але ще тому, що лише мудре слово творить свій світ за законами Добра та Краси, коли ж немає чистини - творчість неможлива.

У ТРЕТЬОМУ РОЗДІЛІ «Процеси аргументації в гуманітарних, природничих науках та філософії» в дусі Гадамера підкреслюється, що гуманітарні науки далекі від того, щоб відчувати якусь свою неповноцінність супроти природничих чи «точних» наук. Їх своєрідність пов'язана з їхньою закономірною суверенністю. Різноманітні науки відрізняються в відношенням, яким вони звернені до загальнокультурної очевидності.

Але завжди мудрість є умовою здатності розуміти відмінність між очевидним та неочевидним абсолютно без помилок, і коли цього не відбувається, то конкретна філософія буде рано чи пізніше піддана критиці саме у її основах, оскільки очевидне легко для здорового глузду пов'язувати з безсумнівною, певністю, вірогідністю, тобто у якості знання - знання, яке можна аргументовано чи перевірити, чи усвідомити його висновки.

Так, виявляється, що і у точних науках, і у природничих, і у гуманітарних, і у філософії інтенсивність осмислення та ємкість усвідомлення - атрибут процесів обґрунтування, але це є совсім не супутній нейрофізіологічний факт. Атрибутом обґрунтування є не тонуус нейрофізіології. Атрибутом цей - культура думки, інтенсивність осмислення та ємкість усвідомлення - це інтенсивність та ємкість думки. В роботі немає необхідності обґрутовувати сам цей погляд тому, що він є обґрунтований усім пафосом європейського раціоналізму з його часом ледь не культом інтелектуальної сили, могутності розуму, форсованим розвитком кількісних характеристик культури. Так А.Койре підкреслює, що цивілізація прийшла до «універсуму прецедентності»; сьогодні інформаційні технології бурхливо трансформують не тільки природничі та точні науки, але й лінгвістику, яка швидко нарощує вплив на ціле коло дисциплін, що використовують природну мову. Тому і мова

філософствування, хоч і не так швидко, але сприймає зміст розвитку та вдосконалювання мови. Тому у XX столітті розвинулась лінгвістична філософія, герменевтика. Мова стала предметом найактуальніших філософських досліджень.

У ЧЕТВЕРТОМУ РОЗДІЛІ «Огляд деяких підходів до проблеми вибору мови філософствування та обґрунтування цього вибору» спочатку увага звертається на ідеї Р.Будагова про розвиток та вдосконалення мови і на ідеї М.Бахтіна про таку рису філософського аналізу як рух дослідження у «пограничних сферах», на межі дисциплін, на їх «стиках», та «перетинах» (у лапках - слова М.М.Бахтіна).

Ряд положень Г.-Х.Гадамера, та М.Гайдегера про роль мови для можливості філософствувати взагалі на певному серйозному рівні виступають немов би камертоном до тих установ, які були відправними імпульсами дисертаційного дослідження.

Далі прослідковується, як в історії філософії знов і знов деякі видатні мислителі звертаються до передумов питання про можливість - передумов відомого трансцендентального філософствування: так М.Кузанський учив, що «можу» є основою філософії; так вже після Канта (філософія якого пов'язана з запитуванням про можливість) у XX столітті М.Гайдегер конкретизує, що «могти» щось - це означає допустити це до його власної сутності.

А оскільки аргумент є те, від чого людина не може абстрагуватися, то питання про специфіку філософської аргументації в історії філософії набуває нових рис та меж і площин розгляду.

Своєрідним прикладом філософствування у вільному стилі є такі роботи, як «Філософія імені» О.Ф.Лосєва та його ж «Музика як предмет логіки». Це немов би філософствування як таке, філософствування у його стихії. (Це не означає, що Лосєв О.Ф. пропонується як «ідеал»).

Має особливе значення те, що О.Ф.Лосев відкрито претендує на те, що його «Філософія імені» має особливо фундаментальний зміст. Він підкреслює, що найменування має особливо важливе значення щодо будь-якої філософії.

Величезне, найважливіше місце займає мова та створення особливої мови для вираження дуже складних розворотів смислу у творчості видатного німецького мислителя Гайдегера, про що, наприклад, пише З.Н.Зайцева у коментарі до робіт Гайдегера. Так, дослідження підводять до тези про співвідношення аргументації та констатації: сама проблема аргументації, коли вона вирішена, приводить до факту народження констатації, чому констатується лише несумлінне. З цим пов'язане те, що сам жанр енциклопедичної літератури заздалегідь передбачає несумлінність. Так Аверинцев пише, що енциклопедичний жанр сам по собі перевтілює спірне у безспірне, хоч специфіка філософської аргументації автономна щодо принципу «порядку та послідовності». Так, обґрунтованість тез Монтеня не менш глибока, ніж у представників енциклопедичної традиції, яка народилася в античну добу, розквітла в Стародавньому Римі і Середньовіччі, з багатоманіттям його «Sum» - Фоми Аквінського, Ісидора Сивільського, Вінсента із Бове та інших.

Розділ закінчується коротким оглядом сучасних досліджень теми обґрунтування та проблеми аргументації. Звертається увага на те, що є відмінність між мовою людей і знаковими системами, тому що слово відрізняється від знака, як ймення сутності предмета, тоді як знак звертає увагу до цілісності предмета. На думку автора, цій дистинкції приділяється мало уваги, не зважаючи на значну кількість досліджень з цієї проблематики.

В П'ЯТОМУ РОЗДІЛІ «Проблема обґрунтованого вибору мови як засіб констатації, найменування та обґрунтування», який завершує

дослідження, розкривається відмінність між обґрунтуванням теорії, судження та використання окремих понять і категорій. Пристаючи на точки зору О.Ф.Лосєва, автор зазначає, що логос сам себе не здатен обґрунтувати, на це здатен тільки ейдос. Виходячи з цього, Лосєв заглиблюється в ейдотичне осмислення музики.

Зовсім інша точка зору відкривається при обґрунтуванні логіки і мови з засад етики. Так, наприклад, «Етика» Спінози дає своєрідну детермінацію світовідношення. Від специфіки цієї детермінації залежить розуміння логіки та мови. Свою відмінність має також картезіанське вчення про метод. Тому обґрунтування елементарних понять пов'язується з обґрунтуванням світовідношення. Особливе значення має ціннісна структура світовідношення, яка не потребує доведення. З цього приводу автор звертає увагу на взаємозв'язок різних форм нігілізму - ціннісного та когнітивного. На закінчення автор розглядає можливі перспективи подальшого дослідження теми. На думку автора, доцільно було б при цьому виходити з єдності стилю, світоглядної та логічної проблематики.

Основні положення дисертації опубліковані в наступних роботах:

1. «Зачем вам философия?» - М. Знание, серия «Философия» 1990. - №9, - 1,1 печ.л.
2. Выступление :»Круглый стол по проблемам человека в брошюрах серии «Философия», - М.Знание, серия «Философия».1988, № 10,- 0,4 печ.л.
3. «Как я представляю счастье» -М. Знание, серия «Философия и жизнь», 1992. №4,- 0,6 печ.л. .

Baranetsky A.N. Specific of Philosophical argumentation (historical-cum-philosophical analysis).

Dissertation for degree of candidate of philosophy. Speciality - 09.00.03 - history of philosophy. The Institute of Philosophy. National Academy of Sciences. Kiev 1994.

It's defend three scientific works in which explicated the following ideas: correlation between philosophical argumentation and philosophical language and correlation with the methods of foundation and interpretation of theses and the relation to the world (weltanschauung).

Баранецкий А.Н. Специфика философской аргументации (историко-философский анализ).

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 - история философии. Институт философии Национальной академии наук. Киев. 1994г..

Защищается три опубликованных научных работы, в которых представлен ряд идей диссертации о зависимости специфики философской аргументации от выбора языка философствования и методов обоснования и истолкования суждений и мироотношения.

Ключові слова: Історія філософії; аргумент; мова філософування.

Підп. до друку 17 II 94 . Формат 60x84/16. Папір друк. СФС. друк.
Ум. друк. арк. 1.16. Ум. фарбо-відб. 1.16 . Скл.-вид. арк. 0,9
Тираж 110 пр. Зам. 263 Безкоштовно.

Віддруковано в Інституті математики АН України
252601 Київ 4, ІСП, вул. Терещенківська, 3

AB 31.405

AB 31.405